

DBal., s. v. *blat*. — ¹⁴ També en el Conflent: Alco-ver el dóna de Vilafranca, jo l'panoto a Conat (*blan-dindi*, 1961). *Blat d'Índia* escriu J. Seb. Pons, *Canta-perdiu*, 136; *Poetes d'Ara*, 25. Més generalment es redueix a *blat-índi* («cap a la nit, mi-ci *blat-índi* i farratge», Saïsset, *Catalanades*, 241). I així ho sento a Estoer i a Casafabre, 1960. Per a les denominacions romàniques d'aquest cereal, veg. Bertoldi, *VRom.* v, 98; per a Astúries, M. Menéndez García, *Homen. a F. Krüger*, Univ. de Cuyo, 1954, ¹⁰ 11, 369-402; per a Romania i els Balcans, G. Weigand, *Jber. f. rum. Spr.*, 1911; G. Pascu, *Hom. a Rubió i Lluch* I, 1936, 451-69.

BLAU, del germànic, on aquest adjectiu és comú a ¹⁵ totes les branques i hi apareix des de les fases més antigues de cada idioma; com que en les llengües romàniques aquest adjectiu a penes es conserva més que en català, oc. ant. *blau* i fr. *bleu*, es creu generalment que es prengué del fràncic (cf. b-al. ant. i a-al. ant. *bláo*), conclusió que no és segura, perquè si tenim en compte que el cast. i port. *azul* i it. *azzurro* provenen d'una importació aràbiga o oriental segurament tardana, no és impossible que un equivalent de *blau* vagi existir en totes les llengües romàniques, eliminant en part pel seu concurrent, i amb això esdevindria versemblant que s'hagués pres d'una fase germànica més antiga. □ 1.ª doc.: doc. de 874.

En un dels relatius al vell monestir d'Eixalada-Cuixà, d'aquesta data, llegim ja «bove I et ferramenta et vestito *blavo*» (p. 144); «cota una, *blava*», 981 (Bast-Bass., col. 704, s. v. cota); «calces *blaves*», 1047 (Miret, *BABL* vi, 355); «dalmaticas --- una vermilia et alia *blava*», Vic 957 (i altres dos del S. xi, Bast-Bass., 276).

Es troba així mateix en els escriptors del S XIII, com Ramon Llull: «color *blava* o vert», *Doctrina Pueril* (ed. Gili, p. 139); en Jaume I: «feu un arch *blau* e vermell d'aquests que-n dien de Sent Marti» (474). El verb derivat *blavejar* ja s'havia format llavors, i ja apareix en les *VidesRoss*. *AlcM* només dóna de *blau* exs. posteriors, però ja tan antics com Desclot i Muntaner. Després apareix en una munió d'escriptors medievals com J. B. Masdovelles, Bernat Metge, Joanot Martorell, etc. (veg. *DAG.*, *DBal.*, *AlcM*). ⁴⁵ Basta aquest ús constant des del S. ix per provar la falsedat de l'afirmació de Wartburg (*FEW* I, 400b1) que el cat. *blau* és un mot pres, si bé ja antigament, de França.

Per a la història del mot romànic i germànic, ultra ⁵⁰ el *REW*, 1153, el *FEW* I, 398-401, i el dicc. de Kluge (s. v., cf. Pok., *IEW*, 160.17, cf. 155, 118), es podran consultar especialment l'estudi de Kluge, *ARom.* vi, 1922, 299ss., i Gamillscheg, *Rom. Germanica* I, 228. Pot tenir importància decisiva el fet que el mot ja figura llatinitzat en un passatge de les *Etymologiae* de Sant Isidor, com a nom d'un color de vestits: «DE COLORIBUS VESTIUM --- Masticinum --- Blatteum. *Blavum*». ¹ Apareix també en glosses llatines d'antiga data.

És sabut que el vocabulari germànic es convertí en la font de diversos noms romànics de color gràcies al fet que les dones germàniques foren molt ocupades com a filadores, sobretot en les zones del Limes, en el període imperial romà, i que una de llurs ocupacions principals fou la confecció de vestits i llur tintura en diferents colors; per a aquesta ocupació usaven extrets de plantes tintòries, que per això han passat a les llengües romàniques amb noms germànics (castellà i català antic *GUALDA*, etc.). En particular usaren per tenyir de blau la planta *Isatis tinctoria*, alemany *waid*, fr. *guède*, b. ll. *waizdus*, per a la qual veg. Kluge, *Wb.*, s. v. *Waid*. Tot això suggereix la possibilitat que aquest nom de color vagi passar ja al ¹⁵ llatí vulgar.

És clar que és una possibilitat incerta i que la teoria de l'origen fràncic, admesa fins ara, en forma més o menys unànime, potser és ferma. De tota manera en català, occità i francès el mot presenta tots els senyals del màxim autoctonisme i antiguitat, tant o més que en el cas de *BLANC*, *BRU*, *GRIS*, tots ells germànics: al capdavant aquests se'ls veu lluitar amb concurrents no germànics, encara en el període històric de les diverses llengües: *ALBUS* no era mort, *bru* i *gris* sofriren encara la competència de mots com *burell*, *pardo*, *moreno*, etc., mentre que *blau* regna sense rivals, des del principi, en les llengües on ha triomfat. La raó que es fa valer per creure només en una entrada des del fràncic, no és pas que en germànic sigui mot d'extensió limitada car no sols apareix en alt i baix alemany des dels orígens, i també en neerl. mj. i en frisó antic, sinó així mateix en l'ags. *blæ(w)* 'blau-cel'² i en l'escandinau ant. *blár* 'blau marí, blau fosc' (heretat normalment pel danès i el suec). La raó és que en romànic no es troba més que en fr., oc. i català (d'on passà al sard); com que també és indígena en retoromànic, i el romanès i el sard manquen sempre en els germanismes, en realitat l'argument es refereix solament al cast. i port. *azul* i l'it. *azzurro*, els quals ⁴⁰ tampoc no continuen cap mot llatí.³

Aquest adjectiu cast., port. i it., és, però, una importació posterior. En port. a penes se'n coneix cap testimoni medieval, en castellà apareix un sol cop, en un doc. de Cardeña de 944 o fi del S. xi, però no hi torna a haver testimonis del seu ús com a adjectiu (com a substantiu sí que n'hi ha alguns) fins a primers del S. xv (aquell cas isolat resulta, doncs, sospitós d'interpolació). L'it. *azzurro* és el que apareix primer, car és freqüent des de c. 1300; de tota manera no està ben aclarit si el que precedí fou l'ús adjectiu del cast.-port.-italià o el substantiu del fr. *azur*, cat. *ATZUR*; i no és possible d'arribar a una certitud en aquest punt, car la via de transmissió, i la forma mateixa, d'aquest mot persa transmès per l'àrab, estan subjectes a greus dubtes i obscuritats. En tot cas, tanmateix, es pot assegurar que són formes d'introducció incomparablement més recent que el cat. i oc. antic *blau* i el fr. *blou*, *bleu*. D'altra banda el *blavus* de Sant Isidor difícilment es comprendria si per aquesta ⁶⁰ època el mot germànic no fos conegut en la Bètica o a